

Arkivenes nytteverdi i historiske studier

Jakten på distriktslegen Søren Johan Hanssen

Dan André Myrbakk-Velle

10. november 2022, Kristiansund

Dan André Myrbakk-Velle

- Mastergrad i historie fra Universitetet i Bergen 2012
- Arbeidserfaring fra forskjellige arkiv- og museumsinstitusjoner
 - Statsarkivet i Bergen, Bergen byarkiv, Riksarkivet, Norsk Industriarbeidermuseum og IKA Møre og Romsdal (for å nevne noen).
- Skrevet flere fagartikler og kronikker, senest en artikkel i det nye arkivtidsskriftet Aksess som lanseres i Oslo i dag.
- Har for tiden permisjon fra jobben som arkivar ved Norsk Industriarbeidermuseum for å jobbe med verdensarv i Vestfold og Telemark fylkeskommune.
- Skrevet en fagfelleurdert artikkel i årets utgave av Arbeiderhistorie med tittelen «Åttetimers-aksjonen i Bratsberg».
- Bruker fritiden på å skrive bok om Søren Johan Hanssen.

I Beretn. om Sundhedstilstanden m. m. i Norge i 1858, S. 142
—49: Bidrag til Oplysning om Byen Christiansands medicinske Topographi og Historie.

Hanssen, Søren Johan, Søn af Sømmand Hans Sondresen og Anne Marie Johannesdatter, f. i Solum 25 Novbr. 1820, var i 4 Aar Contorist hos en Sagfører, tog, privat dimitt., 1845 Artium (II) og Juni 1847 anden Examen (II). Efter i 1½ Aar at have været Huslærer begyndte han Somr. 1848 at studere Medicin, men maatte samtidig manuducere til Artium og være Lærer ved et Handelsinstitut. I 1850 var han ambulerende Hjælplæge under Choleraepidemien i Christiania og havde Høsten 1853 under en større Choleraepidemi i Danmark offentlig Ansættelse i Fiskerbyen Taarbek i Sjælland. Fra Mai 1854 fungerede han i 1 Aar som Candidat ved Rigshosp. Hovedafdeling og tog ¹³1855 medicinsk Examen med Haud (16₃₇). Han practiserede derpaa som Privatlæge i Hof i Solør indtil Aug. 1856, da han med Hustru begav sig til Wisconsin i Nordamerika, hvor han virkede som practiserende Læge i 10 Aar. Han nedsatte sig nær Stoughton i et af de tættest bebyggede norske Settlements, blev under Borgerkrigen ¹¹1861 udnævnt til 2den Læge i 15de Wisconsin Reg. med Captains Rang. Som saadan gjorde han i 1 Aar Tjeneste i Staterne Wisconsin, Missouri, Kentucky, Tennessee og Mississippi indtil Grændsen af Alabama, idet han dels fungerede som Regimentslæge, dels som Hjælplæge ved de almindelige Hospitaler i Inca og Korinth i Staten Mississippi; Høsten 1862 maatte han paa Grund af Sygdom søge Afsked*). I Mai 1866 vendte han tilbage til Norge, practiserede en Tid i Trygstad og blev ¹²1866 udn. til Distriktslæge i indre Romsdal med Bopæl i Væg.

*) Han Nasjonalbiblioteket/Norges læger i det nittende århundrede

«Besøg mig gjerne når du kan»

GRENSELAUST

Menneskesoga vert skapt ved at mennesket er i bevegelse. Det som er mest illustrerende her er dei store utvandringane, dei er svært opprivande og dei ber ofte bod som ei større endring.

Ei av dei mest kjende er jødane si utvandring frå Egypt med Moses i spissen. Den var så djuptrippande at dei greske og latinske skrivarane rett og slett kalla Andre moosebok for Utvandring, eller Exodus. Men ein treng ikkje gå fleire tusen år attende i tid for å studere mennesket sine store vandringar. For rundt 150 år sidan stod vandra overfor starten på ei av dei største demografiske endringane i verdsoga. Menneske flytta på seg i hopetall. I hovudsak frå aust til vest. Ein har anslått at så mange som 40 millionar menneske utvandra frå Europa i perioden 1850-1930.

For Norge sin del har denne utvandringa ført til at dei fleste fleire norskamerikanarar enn dei er nordmenn i Norge. For ikkje lenge sidan fann vi nokre brev frå ein av desse utvandrarane. For ei historie dei kunne fortelje blei vart funne i arkiva etter den tidlegare kommunen Væøy som i 1964 vart ein del av Romsdal kommune. Dei er skrivne av assisterende kirurg Søren Johan Hansen. Kva er så spesielt med desse breva? Ikkje

— Ein har anslått at så mange som 40 millionar menneske utvandra frå Europa i perioden 1850-1930

berre går dei under nemninga «Amerikabrev», men dei fortel også om eit vakkelt av store dimensjonar i den amerikanske borgarkrigen. Hanssen, som var i Læge i den saakaldte Skandinaviske Regiments, gir ei livleg skildring av hendingsane ved fronten. Eitt av dei omtalte slag dreiar seg om krigsøvinga av «Island No. 10» våren 1862. Etter å ha studert desse breva sit ein att med eit inntrykk av ein reflektert mann ved fronten. Han skriv ikkje berre om dei dårlige forholda til si sjølv og om den fela framferda i krigen, men også om samholdet. At dei spela og song i lag om kveldane for å få tida til å gå. På hausten i 1862 sakte Hansen avlysning frå tenesta i Unionshæren på grunn av sjukdom. Ei drauging frå aust mot vest har vore ei kjensgjerning når ein les om utvandringa på 1800- og

byrjinga av 1900-talet, og grunnen for det er følgjleg at storparten drog til USA. Dette inntrykket er berre delvis rett. Nokre sunnmøringer vende blikket i ei annan retning. Afrika, det store kontinentet i sør, skulle vise seg å verte det store reisemålet for eit utval menneske. Den moderne emigrasjonsforskninga har fokusert lite på denne sida av utvandringa, men om ein tek Afrika i nærare augesyn var innvandringa til Afrika eit viktig element i det som vart kalla The Scramble for Africa, eller Kapplopet om Afrika. Midt i denne tida seglar ei gruppe på 200 norske emigrantar, hovudsakleg sunnmøringer, ut frå Alesund med kurs for Natal i Kappkolonien i dagens Sør-Afrika. Kva skulle dei der? Var dei på jakt etter eit betre liv?

Eit betre liv er det også mange i dag som tenker på. Arbeidsinnvandring er ikkje noko nytt fenomen og ein glemmer ofte at ein ikkje skal så langt attende i tid for å sjå at «vi» er på mange måtar «dei». Når ein les nasjonalsoga får ein eit inntrykk av at nasjonalismen er ein homogen masse, men faktum er at vi er mer differensiert enn ein skulle tru. Samtidig som utvandrarane såg til vest (og nokon sør), søkte dei svenske rallarane lykke i Norge. Ein viktig del av den norske infrastrukturen blei utbygd av rallarane, nemleg jarbana. I låkingnummertalet frå tidlegare i Grytten kommune kan ein sjå ei rekke svenskar som betala skatt, og som gjorde dei i tjensten? Dei byrjinga dei i Grytten? Dei byrjinga dei i Grytten? Dei byrjinga dei i Grytten?

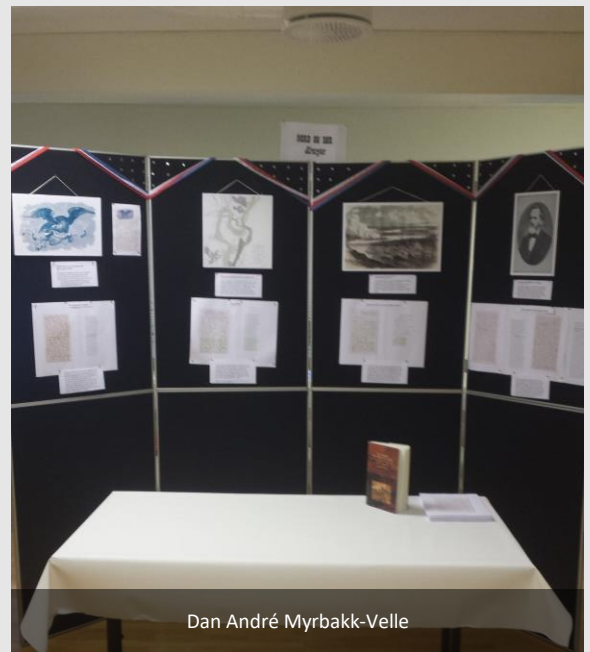
We must fight! An appeal to arms, and to the God of Hosts, is all that is left us!—Patrick Henry.

AMERIKABREV: Dette bildet viser brovohud som utvandrar og assisterende kirurg Søren Johan Hansen brukte på sine amerikabrev. Det er funne i arkivet til tidlegare Væøy kommune og er ein del av utstillingen som artikkelforfatteren skriv om i denne kronikken.

Vi lever ikkje i ei boble, men er ein del av ein større heiskap. Om vi ikkje likar kva som skjer, kan vi endre det. Mogleghets for forandring er grenselaus, og er det noko arkiva kan fortelje om, så er det nettopp at vi er i konstant endring.

Med tema «Grenselaus» har Romsdal kommune rekke for Mørseten? Dei byrjinga dei i Grytten? Dei byrjinga dei i Grytten? Dei byrjinga dei i Grytten?

Vi lever ikkje i ei boble, men er ein del av ein større heiskap. Om vi ikkje likar kva som skjer, kan vi endre det. Mogleghets for forandring er grenselaus, og er det noko arkiva kan fortelje om, så er det nettopp at vi er i konstant endring.

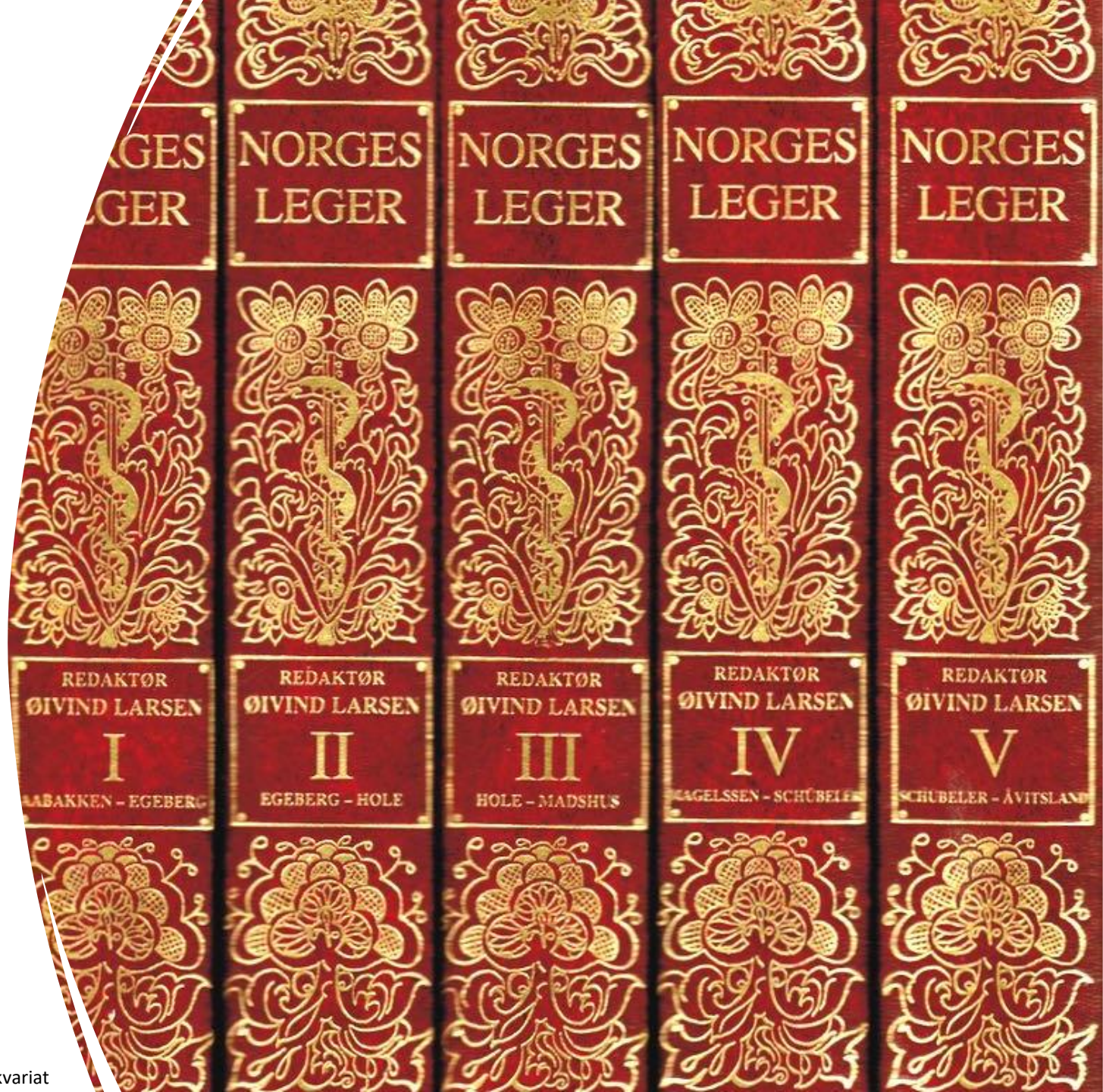
Dan André Myrbakk-Velle

Arkivdagen 2015

Norges leger (1996)

«[Søren Johan Hanssen] blev 8 Decbr. 1866 Udnævnt til Distriktslæge i Indre Romsdal med Bopæl i Veø. Fra dette Embede erholdt han efter Ansøgning Afsked fra 31 juli 1883, hvorpaa han bosatte sig ved Christiania».

Fra bind 2 av Norges leger (1996), s. 501

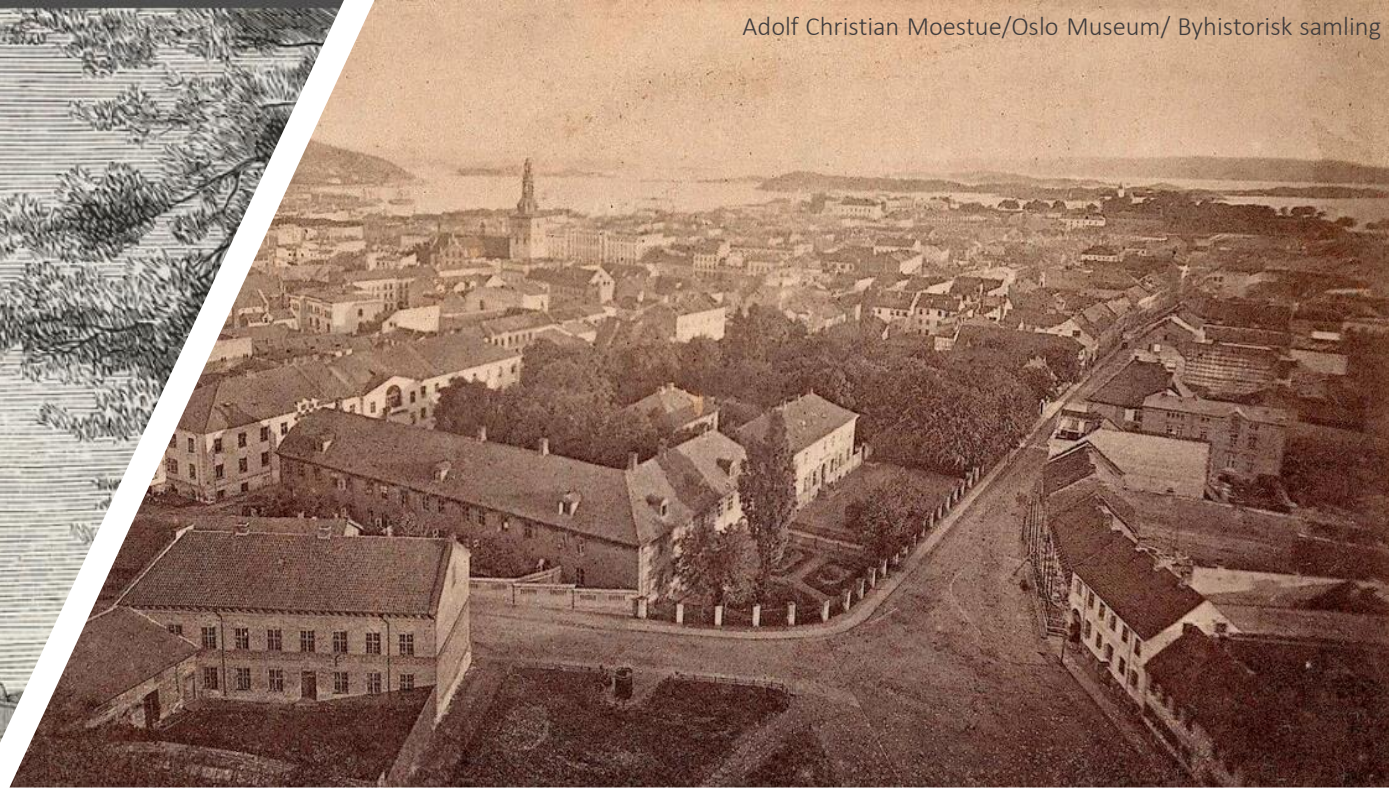

Nasjonalbiblioteket

ARKIV *P*ORTALEN

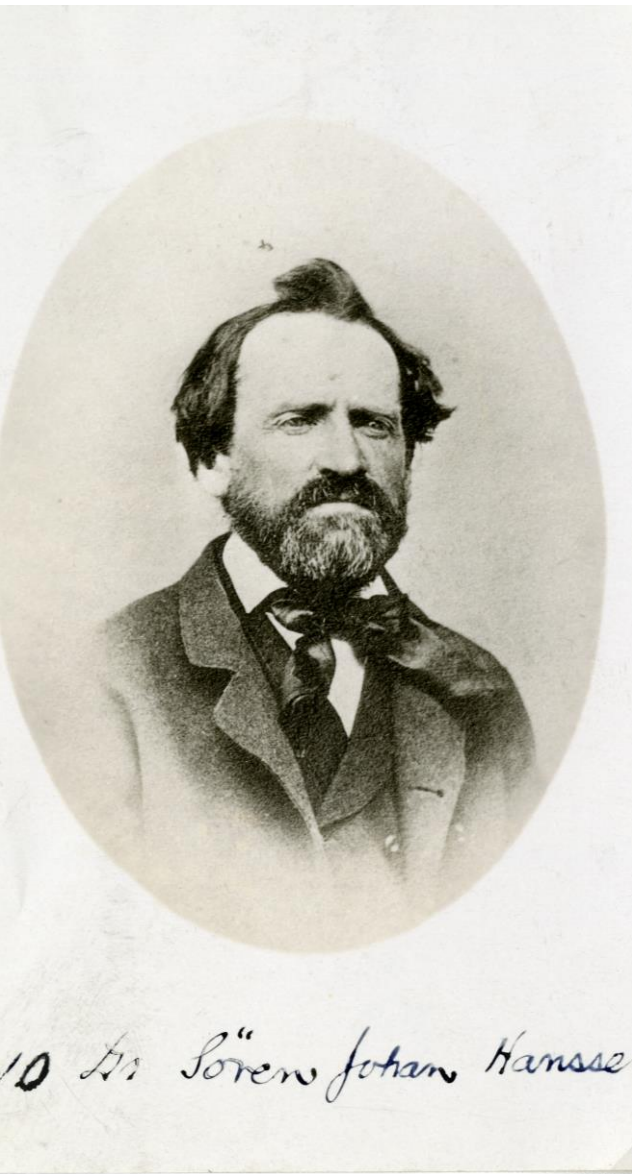
DIGITALARKIVET

COLLECIIUM ACADEMICUM

UNIVERSITATIS REGIÆ FREDERICIANÆ

120. ROMSDALSHORN OG TROLTINDERNE, ROMSDALEN

K. KNUDSEN, BERGEN.

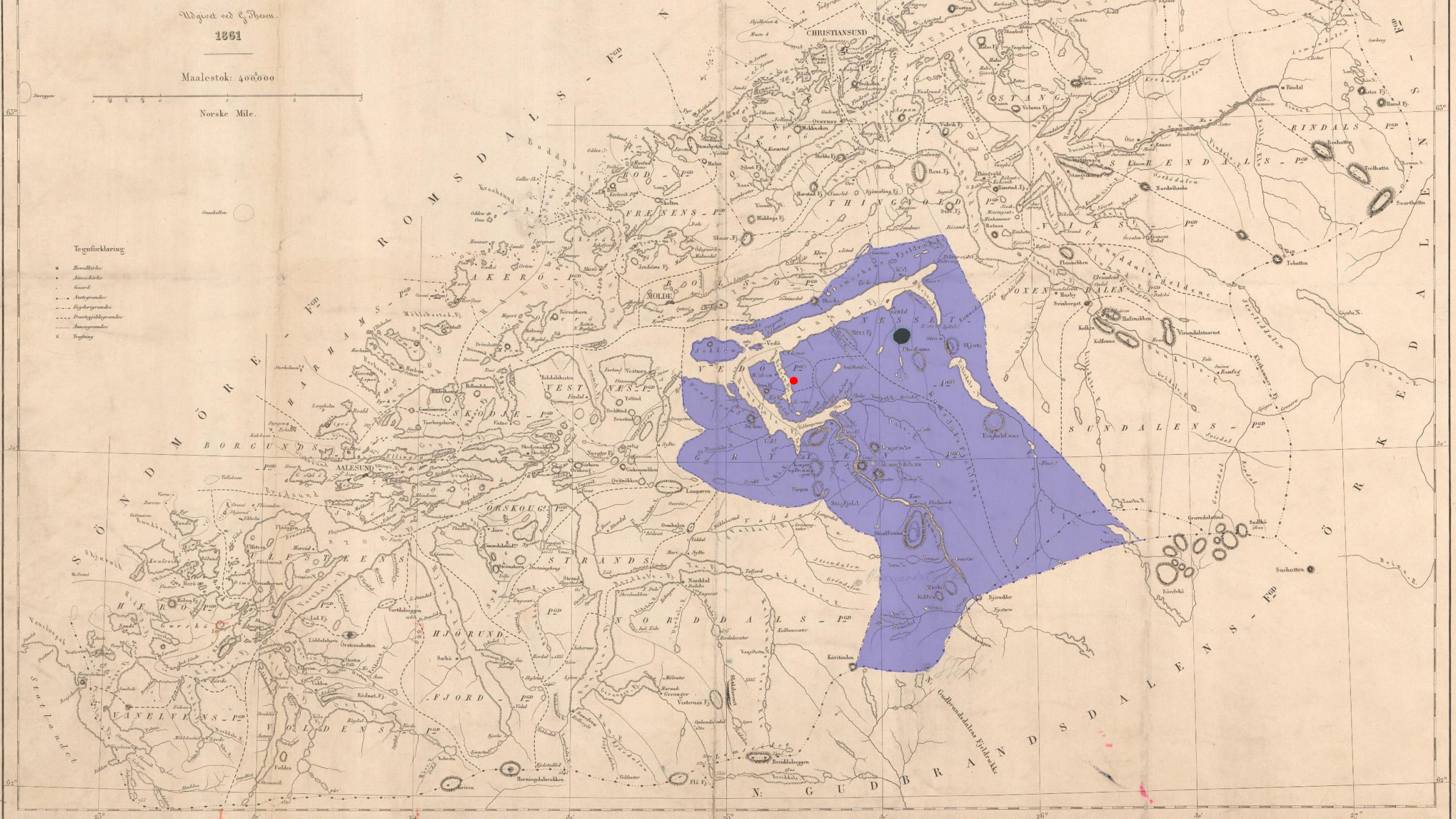

Opplysninger om distriktslegens virksomhet

- Medisinalberetninger
- Helserådets møtebøker
- Fattigvesenets bilag

Tegtegningsklaring

- Bæverløkke
- Ammeværk
- Gærd
- Antegrande
- Højtegrænse
- Præstegærd
- Amtsgærd
- × Trefning

B.

Medisinalberetningen 1866

«Hvad Levemaade og hygiæniske Forholde angaaer, da kan disse overhovedet ikke roses. Og dette synes for en væsentlig Deel nærmest at maatte tilskrives Kvindekjønnets, som for det meste staer paa et lavt Trin af Kultur. Fornemmelig mangle de Sands for Orden, Reenlighed og Tække. Paa mange Steder ere de meget henfaldne til Kaffedrikken, som de især drive hemmelig i Mandens Fravær, medens de ligesaa hemmelig bortbytte eller sælge Medvarer, Uld o.s.v. for Kaffe.»

KART

VER

ROMSDALS

AM

Sundhedsvedtægter

for *Ves* Herred.
(Stadsfæstede ved kongelig Resolution af 28de Oktober 1852.)

§ 1. Ved Opførelse af Husbygninger skal herefter iagttages følgende:
Afstanden mellem Vaaningshus og Udhuse eller anden Mand's Vaaningshus maa ikke være kortere end 10 Meter.

§ 2. Grunden, hvorpaa Vaaningshus opføres, maa være tør, ikke have Tilsig fra Udhusene, maa være tilstrækkelig afgrødet til Bortledelse af Grundvand saavel som Overvand, hvorhos Madjorden derfra skal være bortført.

§ 3. Bygningen skal hvile paa Undermur af Sten idetmindste 20 Centimeter høi over Jorden.

§ 4. Ethvert Behoelsserum skal være idetmindste 22 Meter til Loftet med idetmindste 1 Vindu, der stadig med Lethed kan aabnes.

§ 5. Forsaavidt som der anbringes Kogevaa, maa denne være forsynet med en Indretning til fuldstændig Bortledning af Damp.

§ 6. Til ethvert Vaaningshus skal der inden 1 Aar være indrettet et Vandhus, der maa have Plads adskilt fra Vaaningshuset med en Indretning til fuldstændig Bortledning af Vand.

§ 7. Heste, Kjør, Svin, Gjøder og Høer maa ikke huses i Vaaningshus eller i noget Rum som har Væg eller Tag fælles med det.

§ 8. Gjødselstoffer samt anden Urenlighed og Affald fra Husene maa ikke findes nærmere Vaaningshus end 6 Meter og lægges enten paa Bagsiden af Huset eller ved Udhusene samt der være samlet i særlig Dyng eller Bings Sagning eller lignende.

§ 9. Fiaskendvilde eller anden Affald maa ikke henkastes paa Strand eller Jorde, men ogsaa det enten samles paa passende Sted i Dyngs eller nedgraves eller bringes ud paa Sødyb.

§ 10. Fra saadanne Ansamlinger maa der ikke kunne ske Tilsig til Steder, hvorfra der tages Mad- eller Drikkevand, maa ikke Steder, hvorfra der tages Mad- eller Drikkevand, og heller ikke Bæk eller Eiv forurennes ved Vask eller anden Urenlighed, og Brønd maa renses idet forurenes ved Vask eller anden Urenlighed tages; Brønd maa renses idet oventor det Sted, hvor Mad eller Drikkevand tages; Brønd maa renses idet mindste 1 Gang aarlig.

§ 11. Naar nogen agter at bygge eller flytte nogen Husbygning, har han at meddele dette for nærmest boende Medlem af Helseaaet, som da har Tilsyn med, at de derom givne Sundhedsregler efterfølges.

§ 12. Naar nogen agter at bygge eller flytte nogen Husbygning, har han at meddele dette for nærmest boende Medlem af Helseaaet, som da har Tilsyn med, at de derom givne Sundhedsregler efterfølges.

§ 13. Afgørelser for disse Regler kan under særegne Omstændigheder ske med Helseaaets Medlemmer hver især at paase disse Regler overholde og i Tilfælde af medde Overtrædelse af samme til dens Formand, der, om fornødent, skal foranledige Overtrædelsen paatalt efter Loven.

Helseaaet.

Sunnhetskommisjonens møtebøker

- Sunnhetskommisjonene for Grytten og Veøy er funnet.
 - Statsarkivet i Trondheim
 - Rådhuset i Rauma kommune
- Nasset, Eid og Voll mangler.

Bilagene fra fattigkommisjonen

Arkiver som mangler

- Til tross for at det ligger mye informasjon om Søren Johan Hanssen i arkivene er det likevel flere mangler.
 - Romsdalen legeförening
 - Møtebøkene for sunnhetskommisjonene for Eid, Voll og Nesset
 - «Huusholdningsskole for unge Kvinder i Veø Præstegjæld»
 - Vedtatt i Veø sunnhetskommisjon 1868

Hvor finnes informasjon om Søren Johan Hanssen?

- Ålesund (IKA Møre og Romsdal)
- Molde (Romsdalsmuseet)
- Åndalsnes (Rauma kommune)
- Trondheim (Statsarkivet i Trondheim)
- Hamar (Statsarkivet i Hamar)
- Oslo (Statsarkivet i Oslo/Riksarkivet og Nasjonalbiblioteket)
- Kongsberg (Statsarkivet i Kongsberg og IKA Kongsberg)
- Skien (Skien kommune)
- Bergen (Bergen Byarkiv og Statsarkivet i Bergen)

Et romersk intermezzo
En avsluttende go'bit

